

Hj. Johnsen

TRÆLASTAGENT

TELEGRAMADRESSE: HJALMJOHN

TELEFON NR. 2889

Fredrikstad 8/10 1934

Herr Professor A. W. Brögger

Oslo

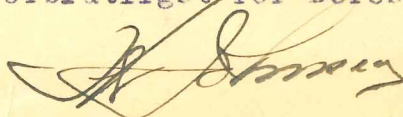
I henh. til Deres ønske har jeg herved den ære at oversende Dem en rapport over mine iagttagelser.- Jeg har som tidligere nævnt fartet land og strand rundt i 3 sommere og benyttet al min tid.- De fleste oldtidsminner har jeg selv ledt mig frem til, men nogle har jeg funnet efter Deres anvisning.- Overalt hvor der intet er, har jeg ogsaa været, om det end selvsagt kan være minner, som jeg ikke kjender til, og som forhaabentlig kommer for en dag senere.- Jeg har i rapporten holdt mig strengt objektiv og kun meddelt hvad jeg har set. At jeg er fuldt og fast overbevist om at gravhaugene skyldes de mennesker, som bodde i husene er min private fikse ide. Hvis arkeologerne vet at gravhaugene er fra brocealderen, saa maa det være mig tilladt at tro at husene ogsaa er det.-

Det lar sig fremdeles gjøre at ta dagsture derut, om De kan komme f. eks paa lørdag eller søndag först. Vi kunde da række en tur til Ekholmen, Skjærhalden eller Skaarsnes. Det er midt i hummertiden saa det kan være interessant at se fisket paa nært hold.- Vilde De fastsætte en dag skal jeg ha baat klar efter togets ankomst og kan faa Dem tilbage til sidste tog kenske.- Reisen maa De selv bekoste. Baaten 20 kr plus levemaate.-

Det kart som medfølger rapporten har jeg faaet utleant av Oberst Meinich, og forpligtet mig at levere tilbake, da det tilhører Generalstaben.-

Idet jeg forövrig takker forbidtligst for Deres velvilje
er jeg

Deres arbödige

Rapport

over Fortidslevninger paa öerne utenfor Fredrikstad

Kraakeröy. Paa Eiendommen Holte 87 m.o.h. ligger en stor gravhaug ca 15 m. dia. bygget av sten fra uren nedenfor fjellet. Gravhaugen har været forsøgt opbrudt, uten at det kunde sees at være lykkes. Haugen er nu restaurert og har faat sin form tilbake. Det findes desuten ca 10 m. i syd for den store haug 2 ganske smaa gravhauger ca 3 m. dia. som begge var opbrudte, men det nederste lag sten og gravkistens side-stene laa paa plass. Haugene er nu restaurert og ser ut som store høisaater omtrent.-Paa fjellet mellem haugene fandtes en enkel helleristing bestaaende av 5 hjulformede ringer som vedlagte fotografi viser.- Desuten fandtes der 2 skaalformede fordypninger ca 6 cm. dia. Den ene skaal var særlig pent og omhyggelig utborret i en lodret fjelpal et par meter fra den store haug.-

Lunde gaard. I utmarken, paa aasen mellem Björnevaagen og Kjököysundet ligger en stor langröis, som er opbrudt flere steds.-

Björnevaagskilen.- Ned mot vandet og ca 5 m.o.h. ligger 5 a 6 stenkredse av alm.moränesten. En av disse er bygget op mot fjellet mens de andre ligger utenfor fjeldfoten. Stenen er lagt i ring, nogle indtil hverandre og nogle med mellemrum og bare i en höide. Ringene er av forskjellig dia. 4 a 5 meter.- Den del av utmarken som boligresterne ligger paa er adskildt fra öens store masse ved en strimmel lavtliggende akerland, og har saaledes engang ved höiere vandstand været en selvständig holme. Ved jordarbeide paa denne akerstrimmel har eieren av Björnevaagen funnet en vakker spydspiss av flint, hvorav der vedlægges et fotografi. Den kleberstens spindesten som sees paa samme billede er fundet ved Fuglevik i nærheten av Holte.-

Kjököy. Paa den höieste aas midt paa öya findes 2 store og vel bevarte gravhauger av moränesten, desuten ved den sydligste en mindre gravhaug, hvorav nu kun findes det underste stenlag. Nogle faa meter fra denne xx sidstnevnte gravhaug ligger en firkantet grundmur av samme slags runde moränesten, saa det er sansynlig at den sten hvorav grundmuren er bygget av oprindelig har tilhört den mindste gravhaug.- Paa den firkantede grundmur har der antagelig engang staat et militært vagthus.-

Vesteröy. Paa aasen sydvest for Papperhavn og i vest for gaarden Vauer ligger en middelstor gravhaug som synes urørt.-

Herföhl. Denne öy er saadan formet, at den ved stort höivande deles op i 2 store og 2 smaa holmer. Paa n. Herföhl ligger 26 m. o.h. "Herfölsaata" En kjæmpemæssig gravhaug ca 24 m. dia. ca 4 m.h. . Haugen har engang været forsøgt opbrudt, men det synes som om forsøket er opgit halvveis. Haugen er meget pen og helt rund. Der vedlægges et fotografi.-

Lidt i n. ligger en mindre gravhaug, som er opbrudt og sterkt skadet.-

Paa s. Herföhl. findes et stort gravfeldt i s.v. for Töfte. Her er en kjæmpemæssig langrøis ca 80 m. l. i en bue omgitt av 6 a 8 smaa gravrøs Der har været indbrud i alle de smaa gravhaugene. Denne gravplass ligger i övre ende av et stort morænefeldt, saa det har været rigelig med sten at kaste sammen.- Der vedlægges et fotografi.-

Ekholmen. Her findes de fleste og bedst bevarte husruiner fra fortiden. Det er 35 a 40 Stykker i det hele. Da nogle er sterkt skadet eller slet bygget fra først av, er det umulig at paastaa, hvormange av stenkredsene, som sikkert er menneskeverk og hvormange som likesagodt kan sies at være naturdannelse, og kan jeg derfor bare opgi omtrentlig antal.-

Mange av husene har tydelig dørsåpninger, flere med dörpilarer av 2 sten i höiden. Paa enkelte er muren saa godt bevaret, at smaa stenene, som er lagt i mellem de store paa murens övre rand ligger paa plass og danner en jevn flade. Det kan derfor med sikkerhet sies at de höieste av husmurene ikke har været höiere en 1.m. over det brolagte gulv. Da al den sten som huset har været bygget av, for at ta et enkelt eksempel, ligger der bare sammensunket, kan det ogsaa let sees, at 1 m. höiden vil stemme, hvis huset blev restaurert.- Husene er som regel runde med diametere fra 3 til 6 m. Nogle er noget ovale op mot en fjeldskrendt, Stenblokkene har alle de størrelser som kan forekomme i moranen, fra flere ton til nævestor sten. Fra Ekholmen vedlægges nogle fotografier.-

Ekholmen er adskildt fra Herföhl med et smalt og grundt sund. Jeg har funnet 5 nævestore flinteflekkeblokker, hvorav de 2 i selve husmurene. Paa stranden i nærheten har min far i sin barndom funnet en stor kleberstens bolle, som desværre nu er borte.-

Börholmen. I n. for Ekholmen har 7 av samme slags stenringer.

Tareholmen. I n. for Ekholmen har 6 a 7 av samme slags.-

Sjursholmen. Denne holme er nu landfast med Kirköy. Her findes 3 felder med husruiner, hvorav nogle er særdeles godt bevarte.-

Sjurholmen. Det midterste felt har 10 stenringer som ligger op mot en ca 6 m. høi fjeldvæg mot nord.- Der findes en tydelig gate mellem husene. De huse som ligger lavest ned til vandet ligger ogsaa her ca 5 m. o.h. Ialt findes der 25 a 30 Stykker.- Vedlagt fotografi.-

Dödviken. Kirköy ved Sjursholmen 10 a 12 stykker av samme slags husrester Skjærhalden og Gilbergodden. Kirköy. Her har det i sin tid lagt en by med gater mellem husrækkerne. Mange ligger paa en stranterasse 5 m.o.h. og ^{mange} som paa Gilbergodden i et stort moränefeldt. Antagelig kan der her findes 30 a 40 Stykker. Jeg har gravet ut et av husene paa strandterassen.- Paa ca 30 cm. dybde traf jeg paa et kæmpestensgulv med ildstedsstene i midten av huset. Stene her var skjörnet, og rundt om var det et lag med kul og smaa ben av fugt og vel av sau samt et stykke avspaltet flint.- Eieren av grunden har funnet en kleberstens skaal med 3 huller til op-hængning over ilden. Denne skaal findes derute.-

Skaarsnes. Kirköy. ca 1 Km. fra Skjærhalden i n.o. og ca 5 m.o.h. langs en steil fjeldvæg ligger 18 a 20 husruiner og ringer. Fotografi.-

Örekroken Kirköy. Ved bugtens nordre side paa et skogbevokset plaa 5 m. o.h. ligger 13 stenringer av samme slags som de andre, dog er disse nok saa ubetydelige. De er helt overgroet.-

Sauholmen. Er ved stort höivande adskildt fra S. Sandöy. Her er 4 stenringer, 2 Paa nordsiden og 2 paa sydsiden av holmen.-

Andholmen. Herförl. Denne holme ligger i n.o. for det store gravfeldt som er beskrevet för.- Der fortælles at der for ca 40 aar siden var flere runde stenringer av samme slags som paa Ekholmen.- Holmen er nu tæt bebygget med mange huse med haver og potetstykker omgjerdet med stengjerder, saa det er sandsynlig at al sten fra gammelt av er borte.-

Stuvika S. Sandöy. Her ligger en stor firkantet husmur 4.50 x 4.50 m. Desuten 1 a 2 runde ringer som de andre beskrevne.- Alle 5 m. o.h.

S. Sandöy. Paa Fjeldet ret op for Rödstranden ligger et stort stenrös ca 15 m. dia. 27 m.o.h. forsögt indbrud.

Kirköy. Paa Hvileberget ret i n. for Tareholmen ligger 1 mellemstort og 3 smaa röser henholdsvis 6 m. dia. og 2.50 m. dia. De 3 smaa röser er opbrudte.- Paa Hvalholmen mellem Örekroken og Sjursholmen findes et mellem stort rös som er opbrudt helt ind til kammeret.-

Paa Botneveten Kirköys höieste aas ligger en stor gravhaug ca 15 m. dia.

Akeröy. Paa toppen av öya en stor gravhaug, som for et par hundrede aar siden er blit ombygget til vagttaarn for fæstningen. Desuten 1 a 2 smaa

Asmalöy. Huser. Her findes rester av boplasser som ligger ca 5 m.o.h. Der er non grundmurstener skjult i jorden, Disse mure skal være firkantede. Her fandtes isommer endel stensaker, en broncespende, og masser av Blinte-flækkeblokker.-

Tisler. Her findes rester av 6 a 7 huse ca 5 m. o.h. Fra denne husklynge fører 3 smale veie ryddiggjorte i moränen ned til vaddet. Paa fjellet bakenfor mot n. kaldet "Slotfjellet" ligger en overgrodd labyrint efter det gamle bekjendte ride et kors med koncentriske cirkler i ca 12 m. dia. Labyrinten er bygget av mindre sten, møndeløftsten og var helt uforstaaelig for befolkningen derute.-

Paa medfølgende kart har jeg anført hvor der findes gravhauger og hvor boliger, Likeledes har jeg antydnet en 5 m. cote, saa det kan sees omtrent hvordan vandstanden har været engang.- Der er avmerket en mindre gravhaug paa n. Sandøy. Denne ligger i en lavning inde i skogen og er gjennomgravet for faa aar siden vistnok av L'Orange -

Rundt om paa Hvaler findes en fremtrædende strandterasse hvis nederste rand ligger ca 3 m.o.h. den övre ca 5.m.o.h. Stranden nedenfor 3m.coten er altid steil.-

Fredriksstad den 8/10 1934

